

LIITE 6

ONKO KERTAKÄYTTÖVAIPPOJEN JA TERVEYSSITEIDEN KÄYTTÄMINEN KESTÄMÄTÖNTÄ?

LIITE 5: ONKO KERTAKÄYTTÖVAIPPOJEN JA TERVEYSSITEIDEN KÄYTTÄMINEN KESTÄMÄTÖNTÄ?

Taustaa

Syksyllä 2005 ympäristöministeri Jan-Erik Enestam ilmaisi tympääntyneisyytensä siihen, että kertakäyttövaipat täyttävät kaatopaikkamme. Äitiysavustuspakkaus, joka annetaan kaikille perheille uuden vauvan syntyessä, sisältää vuonna 2005 oppaan, jossa suositellaan uudelleenkäytettävien vaippojen käyttöä ekologisista syistä. Opas väittää kertakäyttövaippojen muodostavan suurimman yksittäisen kotitalousjäte-erän ja kuluttavan enemmän luonnonvaroja kuin uudelleenkäytettävät.

On ollut jopa puhetta vanhempien velvollisuudesta olla paikalla jatkuvasti vahtimassa lasta, jotta he voisivat ennakoida potankäyttötarpeen ja näin vaippoja ei tarvittaisi lainkaan.

Samaan aikaan käytiin kampanjaa uudelleenkäytettävien kuukautissuojien puolesta kestäväan kehitykseen vedoten.

Onko kertakäyttövaippojen tai terveyssiteiden ja tamponien käyttö ristiriidassa kestäväan kehityksen kanssa? Pitäisikö niiden käyttäjien tuntee syyllisyyttä?

Kertakäyttövaipat ja terveyssiteet sijoitettuina Suomen kaatopaikoille

Suomalainen tuottaa keskimäärin 300 kg talousjätettä vuodessa (mukaan lukien kauppojen tuottama jäte). Siten talousjätettä kertyy kaikkiaan 1,5 miljoonaa tonnia vuosittain. Tätä jätettä varten tarvitaan noin 0,15 km² kaatopaikka-alaa vuodessa.

Vaipat ja kuukautissuojat ovat noin 12 kg tai 4 % kotitalousjätteestä henkeä kohti. Koska yli 90 % tästä on vauvanvaippoja, tämän jätteen kokonaismäärä on noin 2,5 vuotta x 60 000 vauvaa x 0,14 kg x 5 vaippaa päivässä x 365 päivää vuodessa = 40 000 tonnia vuodessa. Tästä määrästä noin 15 % on selluloosaa, 15 % polymeerejä ja 70 % virtsaa ja ulosteita.

Virtsa ja ulosteet ovat aitoja luonnontuotteita. Selluloosa on puun ainesosa. Näin jää 6 000 tonnia polymeerejä (eli 100 kg/vauva), jotka eivät ole biohajoavia ja vaativat noin 0,001 km²:n kaatopaikka-alueen vuodessa. Polymeerit valmistetaan raakaöljystä, jota saadaan maasta. Mikä ongelma on siinä, jos nämä ainesosat palautetaan käytön jälkeen takaisin maahan?

Johtopäätöksenä voidaan todeta, etteivät vaipat uhkaa millään tavoin Suomen kestäväan kehitystä, vaikka ne sijoitettaisiinkin kaatopaikoille. Toki niitä voidaan myös polttaa ja hyödyntää energiana tai kompostoida.

Perusteellinen ympäristöanalyysi

Britannian ympäristövirasto on tehnyt elinkaariarvion kertakäyttöisistä ja uudelleenkäytettävistä vaipoista Britanniassa /67/. Kaikkien tutkittujen vaippatyypin (kertakäyttövaipat, kotona pestävät kangasvaipat sekä kaupallisesti pestävät valmiiksi taitellut ja kotiin

kuljetetut vaipat) kaikki materiaalit, kemikaalit ja valmistuksen aikana käytetty energia, käyttö ja hävitys sekä kaikki vaikutukset ympäristöön identifioitiin ja kvantifioitiin.

Arvioidut ympäristölliset vaikutuskategoriat olivat luonnonvarojen hupeneminen, ilmastonmuutos, otsonikato, myrkyllisyys, happamoituminen, myrkyllisyys vesiympäristössä, myrkyllisyys maaympäristössä, fotokemiallisten oksidanttien muodostuminen ja rehevöityminen.

Tutkimus päättyi näiden kolmen arvioidun vaippatyypin suhteen tulokseen, ettei ole merkittäviä eroja minkään ympäristövaikutuksen välillä, vaikka elinkaaren vaiheet, jotka ovat näiden vaikutusten pääasiallinen lähde, ovat kaikissa vaippatyypeissä erilaiset.

Tutkimus tehtiin EU:n ympäristöpolitiikan asiantuntijoiden määrittelemien ohjeiden mukaisesti. Siksi se ohitti avainkysymyksen. Asioiden absoluuttista ja suhteellista merkitystä ei ole käsitelty. Tässä on yritetty tehdä se kertakäyttövaippojen osalta olettaen, että energian tuotantoprofiili ja muut rajaehdot ovat Suomessa samanlaiset kuin britannialaisessa tutkimuksessa (vain karkeasti oikein). Huomio on kiinnitetty vain kaikkein potentiaalisimpiin vaikutuksiin.

Luonnonvarojen ehtyminen: Raakaöljy ja luonnonkaasu ovat tämän kategorian tärkeimmät huolenaiheet. Elinkaarianalyysi osoittaa, että molempia tarvitaan noin 90 kg vauvaa kohti pääosin vaippojen valmistusvaiheessa. Tämä tekee yhteensä 10 000 tonnia öljyä ja kaasua vaippojen tuottamiseen ja kuljettamiseen suomalaisille vauvoille (noin 57 000 vastasyntynyttä vuodessa), joka vastaa noin 0,07 prosenttia Suomen öljyn ja kaasun kulutuksesta.

Helpoiten hyödynnettävät öljy- ja kaasuvarat ovat vähenemässä nopeasti. Kuitenkin liuskeöljynä jne. meillä tulee olemaan runsaasti hiilivetyä ja hiiltä vuosisadoiksi. Polymeerejä voidaan tuottaa myös uusiutuvista materiaaleista. Koska meillä tulee aina olemaan runsaasti energiaa saatavilla, polymeerit ja selluloosa eivät tule koskaan loppumaan.

Ilmastonmuutos: Elinkaarianalyysi osoittaa ilmaston lämpenemisen vaikutukseksi noin 600 kg CO₂ ekv. vauvaa kohti kertakäyttövaippojen käytön vuoksi. Tämä tekee yhteensä 35 000 tonnia CO₂ ekv. vuodessa eli 0,04 % Suomen kasvihuonekaasupäästöistä.

Kasvihuonepäästöillä saattaa olla varsin merkittäviä ympäristövaikutuksia ja myös muita vakavia seurausvaikutuksia, joskaan täyttä varmuutta suuruusluokasta ei ole. Joka tapauksessa vaipat ovat marginaalinen tekijä tässä kokonaisuudessa.

Otsonikato: Elinkaarianalyysi osoittaa otsonikerrokseen vaikuttavaksi päästökseksi 0,0002 kg CFC-11 ekv. vauvaa kohti johtuen lähinnä vaipan käytön jälkeisestä jätteenkäsittelystä. Tästä tulee suomalaisvauvojen osuudeksi yhteensä noin 12 kg CFC-11 ekv. Suomalaisten otsonikerrosta ohentavien kemikaalien tuonti on nykyisellään 10 000 kg CFC-11 ekv. suuruusluokkaa /56/. Emissiot ovat todennäköisesti paljon suuremmat, sillä tuonti oli vielä 1990 kaksi kertaluokkaa mainittua suurempi.

Otsonikerroksen odotetaan palautuvan 1980-luvun tasolle 2050 mennessä, jos kaikki noudattava kansainvälistä sopimusta /63/. Tämänhetkisen päästötilanteen suhteen ei ole merkkejä merkittävistä ympäristöongelmista. Marginaalinen osa mitättömästä ongelmasta ei ole ongelma.

Happamoituminen: Elinkaarianalyysi osoittaa 4 kg SO₂ ekv. happamoitusmisvaikutuksen vauvaa kohti liittyen vaippojen valmistukseen ja kuljetukseen. Tämä on karkeasti 200 tonnia Suomen vauvaväestöä kohti, mikä on noin 0,1 % Suomen happamoittavista päästöistä.

Happamoituminen on nykyään paikallinen ongelma Suomessa. Sillä ei ole suuria vaikutuksia biodiversiteettiin tai luonnon rikkauteen /63/. Lisäedistystä on helpointa saavuttaa sähköntuotannossa ja meriliikenteessä. Marginaalinen osuus paikallisesta ongelmasta ei ole ongelma.

Rehevöityminen: Elinkaarianalyysi osoittaa rehevöitymisvaikutukseksi noin 0,34 kg PO₄ ekv. vauvaa kohden liittyen valmistukseen, kuljetukseen ja jätteen elinkaareen. Koko vauvaväestön kertakäyttövaipoista tulee karkeasti 20 tonnia PO₄ ekv. rehevöitymisvaikutus. Hyvin karkean arvion mukaan /67 ja 56/ tämä on 0,02 % Suomen keinotekoisesta (ihmisen aiheuttamasta) rehevöitymisestä.

Rehevöitymisen ei katsota olevan kovin suuri ekologinen ongelma maaympäristössä, päinvastoin. Se on keskisuuri ongelma suomalaisessa vesiympäristössä. Vaippojen käytön aiheuttama rehevöityminen ei ole ongelma.

Kokonaiskuva: Ilmaston lämpeneminen on ainoa asia tässä yhteydessä, jolla on jotain merkitystä ympäristön kannalta. Tämä vaikutus kuten myös valtaosa muista vaikutuksista riippuu energiankäytöstä ja siitä, miten energiaa tuotetaan.

Lähteen /67/ perusteella kertakäyttövaippojen käytön energiankulutus johtuu pääasiassa valmistuksesta, kun taas uudelleenkäytettävien vaippojen energiankulutus on seurausta pyykinpesukoneen käytöstä. Energiankulutuksen kannalta kertakäyttövaipat ovat hiukan parempia kuin uudelleen käytettävät vaipat.

Sosiaaliset ja terveydelliset kysymykset

Alhaista syntyvyyttä pidetään tällä hetkellä vakavana ongelmana monissa Euroopan maissa, myös Suomessa. Monet vanhemmat elävät nykyään kovan paineen alla. He ovat vastuussa, ei ainoastaan vauvansa hyvinvoinnista, vaan myös koko perheen hyvinvoinnista ja tulevaisuudesta. Tämä on suuri vastuu.

Käytettävissään olevana aikana vanhempi voi keskittyä pitelemään vauvaa sylissään, lukemaan tai laulamaan hänelle, leikkimään hänen kanssaan tai pesemään hänen vaippojaan. Vanhemman tulisi myös huomioida vauvan ihon terveyteen liittyvät seikat.

On vanhempien velvollisuus päättää, missä määrin he käyttävät vaippoja ja minkälaisia vaippoja. Jos heitä painostetaan mukautumaan tapoihin, jotka eivät toimi heidän perheessään, se saattaa aiheuttaa stressiä ja turhautumista, mikä ei varmasti paranna perheen hyvinvointia.

Pitäisikö vanhempien, vanhusten tai naisten tuntee syyllisyyttä vaippojen tai siteiden käytöstä?

Kaikkien vaippojen elinkaareen sisältyy energian käyttöä. Britannian energiantuotantoprofiili huomioon ottaen kasvihuonekaasupäästövaikutus vauvan käyttäessä vaippoja 2,5 vuoden ajan on verrannollinen noin 3 000 kilometrin automatkaan. Tämä vastaa suuruusluokaltaan ympäristöministerin yhden Brysselin matkan päästövaikutusta.

Energiantuotannon profiilista päättää yhteiskunta. Ympäristöministeriö on äskettäin pysäyttänyt kolme energiaprojektia, joilla olisi ollut vähentävä vaikutus Suomen kasvihuonekaasupäästöihin. Nämä ovat:

- Vuotoksen vesivoimaprojekti
- Pori-offshore tuulivoimaprojekti
- Vantaan jätteenpolttolaitos

Mikä hyvänsä näistä projekteista olisi leikannut kasvihuonekaasupäästöjä kertaluokkaa enemmän kuin mitä suomalaisten vauvojen, vanhusten ja naisten vaippatuotteiden käytöstä syntyy. Vaippojen ja siteiden käytön päästöt syntyvät joka tapauksessa, oli sitten kysymys kertakäyttövaipoista tai pestävistä tuotteista.

Toisaalta Euroopan matalat syntyvyysluvut voivat vaarantaa sen nykyistenkin sukupolvien hyvinvoinnin. Äitien alistaminen käytäntöihin, jotka sopivat huonosti heidän elämäntilanteeseensa ei ainakaan nosta syntyvyyslukuja.

Vanhempien, vanhusten tai naisten ei siis pitäisi tuntea syyllisyyttä vaippojen, siteiden tai tamponien käytöstä. Sen sijaan he voisivat tuntea itsensä hyvällä syyllä vihaisiksi. Heitä syyllistetään ja painostetaan aiheetta käytäntöihin, jotka saattava olla epämukavia, stressaavia ja jopa epäterveellisiä. Tätä tehdään kestävä kehityksen varjolla ja vieläpä veronmaksajien rahoilla.